

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВИЩИЙ ДЕРЖАВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКРАЇНИ
«БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

«26» 08 2020 р.

Н А К А З
м. Чернівці

№ 285-А/м

**Про затвердження
Положення про освітні програми
у Вищому державному навчальному закладі України
«Буковинський державний медичний університет»**

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про фахову передвищу освіту», Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 із змінами), Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 977, Статуту Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет», -

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити та ввести в дію «Положення про освітні програми у Вищому державному навчальному закладі України «Буковинський державний медичний університет»» (додаток).

2. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Ректор

Т.М. Бойчук

Виконавець:

Начальник навчального відділу,

В.М.Ходоровський

Погоджено:

Проректор з науково-педагогічної роботи

І.В. Геруш

Проректор з наукової роботи

О.І.Іващук

Юрисконсульт

М.У. Самоїлов

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВИЩИЙ ДЕРЖАВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКРАЇНИ
«БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ОСВІТНІ ПРОГРАМИ
у Вищому державному навчальному закладі України
«Буковинський державний медичний університет»**

Положення введено в дію
наказом по університету
від «26» 08 2020 р.
№ 285-А.д.м.

Чернівці, 2020

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Положення про освітні програми у Вищому державному навчальному закладі України «Буковинський державний медичний університет» (далі – Положення) визначає систему розроблення, затвердження, реалізації, моніторингу та перегляду освітніх програм у Вищому державному навчальному закладі України «Буковинський державний медичний університет» (далі – Університет);

2. Положення розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про фахову передвищу освіту», Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 №1187, Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341, Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 977, Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) (розроблених Європейською асоціацією забезпечення якості вищої освіти, ухвалених Міністерською конференцією в Єревані, 14-15 травня 2015 р.), Методичних рекомендацій для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми, затверджених рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (протокол від 29 серпня 2019 р. № 9), листа Міністерства освіти і науки України від 05.06.2018 № 1/9-377 «Щодо надання роз'яснень стосовно освітніх програм», листа Міністерства освіти і науки України від 28.04.2017 №1/9-239, Статуту Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет», Положення про організацію освітнього процесу у Вищому державному навчальному закладі України «Буковинський державний медичний університет».

3. Основні терміни Положення та їх визначення:

Академічна мобільність – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами.

Академічний ступінь – освітня кваліфікація, що присуджується закладом вищої освіти за результатами успішного виконання освітньої програми з вищої освіти (наприклад, ступінь бакалавра, ступінь магістра, ступінь доктора філософії).

Акредитація – оцінювання освітньої програми та/або освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет:

- відповідності стандарту вищої освіти;
- спроможності виконати вимоги стандарту та досягти заявлених у програмі результатів навчання;
- досягнення заявлених у програмі результатів навчання.

Атестация – встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти.

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) – система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання; навантаження обліковується у кредитах ЄКТС. В ЄКТС навантаженню одного навчального року за денною формою відповідають 60 кредитів.

Загальні компетентності – компетентності, які формуються у здобувача вищої освіти в процесі навчання за даною освітньою програмою, але мають універсальний характер і можуть бути перенесені із контексту однієї освітньої програми в іншу.

Знання – осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання бувають емпіричними (фактологічними) теоретичними (концептуальними, методологічними).

Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.

Кваліфікація – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом (ступінь, диплом, сертифікат або інше свідоцтво) про вищу освіту.

Класифікація галузей освіти та підготовки (Євростат, EUROSTAT) – класифікація освіти на основі системної характеристики освітніх програм, слугує інструментом збору, узагальнення та представлення статистичних даних про освіту в Європейському Союзі на основі Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО).

Компетентнісний підхід – підхід до визначення результатів навчання, що базується на їх описі в термінах компетентностей. Компетентнісний підхід є ключовим методологічним інструментом реалізації цілей Болонського процесу та за своєю сутністю є студентоцентрованим.

Компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Компетентності лежать в основі кваліфікації випускника. Компетентність як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не слід плутати з компетенцією як наданими особою повноваженнями.

Контроль якості – процес оцінювання якості, який сфокусований на вимірюванні якості вищого навчального закладу/закладу вищої освіти або освітньої програми. Включає певний набір методів, процедур, інструментів, що розроблені та використовуються для визначення відповідності реальної якості встановленим стандартам. Ключовим елементом контролю якості є система доказів правильності оцінки якості.

Кредит ЄКТС – одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, яка використовується в Європейській кредитній трансферно-накопичувальній системі (ЄКТС), необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Певна кількість кредитів ЄКТС призначається всім компонентам освітньої програми та програмі в цілому. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин за Законом України «Про вищу освіту». Навантаження одного навчального року за денною формою навчання становить, як правило, 60 кредитів ЄКТС.

Критерії оцінювання – стосовно оцінювання виконання вимог освітніх програм – описи того, що і на якому рівні має зробити здобувач вищої освіти для демонстрації досягнення результатів навчання.

Ліцензування – процедура визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за певною спеціальністю на певному рівні вищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності.

Методи навчання – це впорядковані способи взаємопов'язаної діяльності викладачів і здобувачів вищої освіти, скеровані на вирішення навчально-виховних завдань вищої школи.

Методи оцінювання – це способи виявлення рівня засвоєння учбового матеріалу та оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями, вміннями та навичками.

Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО, ISCED) – розроблена ЮНЕСКО як всеохопний статистичний опис національних систем освіти та методології для оцінки національних систем освіти порівняно з міжнародними рівнями. Основною одиницею класифікації МСКО є освітня програма. Крім того, МСКО класифікує програми за галузями знань, орієнтацією та призначенням програми.

Національна рамка кваліфікацій (НРК) – цілісний міжнародний зрозумілий опис національної шкали кваліфікацій (у вигляді кваліфікаційних рівнів) у термінах компетентностей, через який всі кваліфікації та інші навчальні досягнення, зокрема у вищій освіті, можуть бути виражені й співвіднесені між собою в узгоджений спосіб.

Навчальний план – розробляється закладом вищої освіти на підставі освітніх компонентів, визначених освітньою програмою за кожною спеціальністю та визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю. Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план, що затверджується керівником вищого навчального закладу.

Освітній компонент – самодостатня і формально структурована частина освітньо-професійної програми (наприклад, навчальна дисципліна, практика тощо).

Освітня (освітньо-професійна або освітньо-наукова) програма – єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання, які дають право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної кваліфікації.

Оцінювання студентів – формалізований процес визначення рівня опанування студентом запланованих (очікуваних) результатів навчання, що є необхідним для вдосконалення навчального процесу, підвищення ефективності викладання, розвитку студентів.

Подвійний диплом/ступінь – документи про вищу освіту, що надаються окремо кожним з двох закладів вищої після успішного завершення здобувачем вищої освіти спільної освітньої програми на певному циклі/рівні вищої освіти, яка узгоджена між цими закладами.

Придатність (здатність) до працевлаштування – наявність у випускників компетентностей (знань, умінь, інших особистісних характеристик), що необхідні для успішного працевлаштування.

Програмні результати навчання – узгоджений набір 15-20 тверджень, які виражають, що здобувач вищої освіти повинен знати, розуміти та бути здатним виконувати після успішного завершення освітньої програми.

Проект Тюнінг (TUNING Project) – проект Європейської Комісії «Налаштування освітніх структур в Європі», що реалізується з 2000-р. європейськими університетами при взаємодії із сферою праці та спрямований на формування загальної методології порівнюваності та сумісності рівнів і змісту освітніх програм у різних предметних галузях вищої освіти. Проект охоплює переважну більшість країн, що підписали Болонську декларацію, включаючи Україну. Проект Тюнінг виходить з того, що академічні ступені (кваліфікації) у міжнародному плані можуть бути порівняними і сумісними, якщо порівнюване те, що здатні (компетентні) виконати їх власники, та якщо порівнювані відповідні профілі програм. При цьому не ставиться за мету розроблення уніфікованих загальноєвропейських освітніх програм із детермінованим переліком навчальних дисциплін і з визначеним змістом. За проектом визначено ключові загальні та предметно-специфічні (фахові) компетентності для окремих освітніх галузей. У рамках проекту також розроблені дескриптори циклу/рівня для значної кількості предметних областей.

Професійне визнання – стосується права власника кваліфікації на практичну діяльність і відповідний професійний статус. У межах Європейського Союзу визнання в професійних цілях визначається як правовий акт, за яким компетентний орган у приймаючій країні визнає, що кваліфікація, отримана за кордоном, прийнятна для здійснення на її території законодавчо регульованої професійної діяльності.

Профіль програми – документ європейського зразка, створений для представлення в усталеній формі основної інформації про освітню програму. Дозволяє точно позиціонувати освітню програму серед інших, співвіднести з тематикою наукових досліджень, чим полегшити її розуміння всіма основними зацікавленими особами/стейкхолдерами: студентами, роботодавцями, дослідниками, викладачами, агенціями забезпечення якості тощо. Визначає предметну область, до якої належить дана освітня програма, її освітній рівень та специфічні особливості даної програми, які відрізняють її від інших подібних програм. Може бути самодостатнім документом або частиною Додатку до диплома.

Регульована професія – професія, допуск до якої та/або діяльність у межах якої певним чином регулюється спеціальним законом або спеціальними адміністративними правилами.

Результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти. Результати навчання в сукупності із критеріями їх оцінювання визначають мінімальні вимоги до присвоєння кредитів, у той час, як виставлення оцінок ґрунтується на співставленні реальних навчальних досягнень студента із мінімальними вимогами. Реальні результати навчання відрізняються від навчальних цілей (очікуваних результатів) тим, що стосуються навчальних досягнень студента, тоді як цілі навчання є намірами викладача (запланованими результатами). Термін «результати навчання» є одним з основних термінів Болонського процесу і важливий для розуміння та порівняння розмаїття академічних ступенів (кваліфікацій) в Європі, зміни освітньої парадигми з процесної на результатну. Останнє означає перехід від підходу в побудові освітніх програм і викладанні, орієнтованого на викладача, до студентоцентрованого підходу.

Соціальні навички (Soft skills) – результати навчання, що проявляються через вміння переконувати, полагоджувати конфлікти, працювати в команді, управляти своїм часом, лідирувати, здатність логічно і критично мислити, самостійно приймати рішення, брати на себе відповідальність, навички міжособистісного спілкування, ведення переговорних процесів, знання іноземних мов, ерудованість, креативність і т.п.

Спеціалізація – складова спеціальності, що може визначатись закладом вищої освіти та передбачає профільну спеціалізовану освітню програму вищої або післядипломної освіти.

Спеціальність – деталізована предметна область освіти і науки, яка гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти і об'єднує споріднені освітні програми, що передбачають спільні вимоги до компетентностей і результатів навчання випускників.

Стандарт вищої освіти – сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів/ закладів вищої освіти і

наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності. Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів / закладів вищої освіти (наукових установ). Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми:

- обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- перелік компетентностей випускника;
- нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- форми атестації здобувачів вищої освіти;
- вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;
- вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності).

Студентоцентризований підхід – передбачає розроблення освітніх програм, які зосереджуються на результатах навчання, ураховують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичності запланованого навчального навантаження, яке узгоджується із тривалістю освітньої програми.

Уміння – здатність застосовувати знання та розуміння для виконання завдань і розв'язання задач і проблем. Уміння поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) і практичні на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів.

Фахові (спеціальні) компетентності – компетентності, які безпосередньо визначають специфіку (галузі знань/предметної області/спеціальності) освітньої програми та кваліфікацію випускника, забезпечують індивідуальність кожній освітній програмі. В Європейському просторі вищої освіти за проектом Тюнінг розробляються описи та переліки компетентностей, результатів навчання для галузей знань і спеціальностей.

Якість вищої освіти – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти. Якість вищої освіти є ключовим поняттям Болонського процесу. З метою її забезпечення розроблено Рамку кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, утворено Європейську асоціацію забезпечення якості вищої освіти та Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти.

II. УМОВИ ЗАПОЧАТКУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

1. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» Університет має право розробляти та реалізовувати одну або декілька програм в межах ліцензованої спеціальності.

Освітня програма започатковується в межах ліцензованої

спеціальності. Ліцензований обсяг для нової освітньої програми виділяється за рахунок вільних ліцензованих місць в межах певної спеціальності. Ліцензований обсяг за формами навчання затверджується рішенням вченої ради.

За започаткування освітньої програми відповідає відповідна *проектна група*.

За виконання освітньої програми відповідна *група забезпечення*.

2. Проектна група – визначена наказом ректором Університету група науково-педагогічних та/або наукових працівників, які відповідальні за започаткування освітньої діяльності за спеціальністю, освітньою програмою на певному рівні вищої освіти і відповідають кваліфікаційним вимогам, затверджених Ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності.

До проектної групи входять особи, які працюють в Університеті за основним місцем роботи та мають кваліфікацію відповідно до спеціальності і не входять (входили) до жодної проектної групи в поточному семестрі (крім проектної групи з цієї ж спеціальності, яка створена в Університеті).

Керівником проектної групи призначається один із її членів, який має науковий ступінь і стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи не менш як десять років для освітньо-наукового ступеня доктора філософії і ступеня магістра та п'ять років для освітнього ступеня бакалавра і молодшого бакалавра.

Керівник проектної групи є гарантом освітньої програми (якщо не передбачено іншого).

Керівник проектної групи повинен мати не менше однієї статті в періодичному виданні, яке включене до наукометричних баз, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection.

Залежно від рівня вищої освіти, до складу проектної групи встановлюються вимоги (табл. 1). Частка тих, хто має науковий ступінь та вчене звання, а також частка тих, хто має науковий ступінь доктора наук та/або вчене звання професора, встановлюється для найвищого рівня, за яким фактично провадиться освітня діяльність.

Таблиця 1

Вимоги до проектної групи

Рівень	Мінімальна кількість осіб у проектній групі	Мінімальна кількість осіб, що мають науковий ступінь та вчене звання	Із них мінімальна кількість осіб, що мають ступінь доктора наук та/або вчене звання професора
Фахової перед вищої освіти	3	-	-
Початковий (молодший бакалавр)	3	1	-
Перший (бакалаврський)	3	3	-
Другий (магістерський)	3	3	1
Третій (освітньо-науковий)	3	3	2

Для отримання ліцензії із правом навчання іноземців та осіб без

громадянства один із членів проєктної групи повинен володіти англійською мовою на рівні B2 за Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти або кваліфікаційними документами (диплом про вищу освіту, науковий ступінь), що пов'язані з використанням зазначеної мови.

Функції проєктної групи:

- розробка концепції освітньої діяльності спеціальності на відповідному рівні вищої
- розробка освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми;
- повідомлення відповідних структурних підрозділів чи відповідальних осіб про зміни в ліцензійній справі для внесення їх до Єдиної державної електронної бази з питань освіти:
- до 1 березня інформацію про кадрове забезпечення (або протягом трьох місяців після зміни інформації);
- до 31 грудня про матеріально-технічне забезпечення (або протягом трьох місяців після зміни інформації);
- двічі на рік до 1 лютого і до 1 вересня за попередній період провадження освітньої діяльності про зміну даних (у тому числі розширення або звуження провадження освітньої діяльності), зазначених у документах, що додавалися до заяви.

До функції керівника проєктної групи (гаранта) належить:

- започаткування освітньої діяльності за спеціальністю (процес ліцензування);
- розробка концепції освітньої діяльності;
- ініціювання створення / оновлення освітніх програм за цієї спеціальністю на певних рівнях підготовки.

Керівник проєктної групи на третьому (освітньо-науковому) рівні має додаткові функції:

- брати участь у щорічній атестації здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні для контролю за виконанням ними індивідуальних навчально-наукових планів за відповідною освітньою програмою;
- на засіданнях Вченої ради Університету вносити клопотання щодо відрахування здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня за невиконання індивідуального плану за відповідною освітньою програмою. Після ухвалення видається відповідний наказ;
- вносити пропозиції щодо призначення чи зміни наукових керівників здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні відповідної освітньої програми.

Склад проєктної групи затверджується наказом ректора Університету.

3. Гарант освітньої програми – це призначений наказом ректора Університету науково-педагогічний працівник, який несе відповідальність за її якість, має науковий ступінь та/або вчене звання за відповідною або спорідненою до освітньої програми спеціальністю, стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи не менш як десять років для освітньо-наукового ступеня доктора філософії і ступеня магістра та п'ять років для

— 9 —

285-494

громадянства один із членів проєктної групи повинен володіти англійською мовою на рівні B2 за Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти або кваліфікаційними документами (диплом про вищу освіту, науковий ступінь), що пов'язані з використанням зазначеної мови.

Функції проєктної групи:

- розробка концепції освітньої діяльності спеціальності на відповідному рівні вищої
- розробка освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми;
- повідомлення відповідних структурних підрозділів чи відповідальних осіб про зміни в ліцензійній справі для внесення їх до Єдиної державної електронної бази з питань освіти:
- до 1 березня інформацію про кадрове забезпечення (або протягом трьох місяців після зміни інформації);
- до 31 грудня про матеріально-технічне забезпечення (або протягом трьох місяців після зміни інформації);
- двічі на рік до 1 лютого і до 1 вересня за попередній період провадження освітньої діяльності про зміну даних (у тому числі розширення або звуження провадження освітньої діяльності), зазначених у документах, що додавалися до заяви.

До функції керівника проєктної групи (гаранта) належить:

- започаткування освітньої діяльності за спеціальністю (процес ліцензування);
- розробка концепції освітньої діяльності;
- ініціювання створення / оновлення освітніх програм за цієї спеціальністю на певних рівнях підготовки.

Керівник проєктної групи на третьому (освітньо-науковому) рівні має додаткові функції:

- брати участь у щорічній атестації здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні для контролю за виконанням ними індивідуальних навчально-наукових планів за відповідною освітньою програмою;
- на засіданнях Вченої ради Університету вносити клопотання щодо відрахування здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня за невиконання індивідуального плану за відповідною освітньою програмою. Після ухвалення видається відповідний наказ;
- вносити пропозиції щодо призначення чи зміни наукових керівників здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні відповідної освітньої програми.

Склад проєктної групи затверджується наказом ректора Університету.

3. Гарант освітньої програми – це призначений наказом ректора Університету науково-педагогічний працівник, який несе відповідальність за її якість, має науковий ступінь та/або вчене звання за відповідною або спорідненою до освітньої програми спеціальністю, стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи не менш як десять років для освітньо-наукового ступеня доктора філософії і ступеня магістра та п'ять років для

освітнього ступеня магістра або бакалавра. Цей працівник одночасно може виступати гарантом лише однієї освітньої програми.

За відсутності відповідного наказу гарантом освітньої програми вважається керівник відповідної проєктної групи, призначений ректором Університету відповідно до Ліцензійних умов.

До функцій гаранта освітньої програми належить:

- внесення пропозицій щодо затвердження або оновлення освітньої програми та навчального плану для відповідного рівня вищої освіти та спеціальності;
- постійний моніторинг та вдосконалення освітньої програми залежно від пропозицій стейкхолдерів, а також тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту, досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм;
- внесення змін до кадрового складу працівників, які забезпечують підготовку здобувачів вищої освіти (для дотримання Ліцензійних вимог та вимог освітньої програми); такі зміни узгоджуються з деканом факультету, навчальним відділом та проректором з науково-педагогічної роботи;
- ініціювання процедури для покращення матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітньої програми;
- проходження процедури зовнішнього оцінювання якості освіти за освітньою програмою.

4. Група забезпечення – група науково-педагогічних та/або наукових працівників, для яких Університет є основним місцем роботи і які відповідають за виконання освітніх програм за спеціальністю на рівнях вищої освіти (післядипломної освіти для осіб із вищою освітою), особисто беруть участь в освітньому процесі і відповідають кваліфікаційним вимогам, затвердженим Ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності.

Достатня кількість членів групи забезпечення спеціальності розраховується за формулою:

Достатня кількість членів групи = Фактична кількість (сума) здобувачів вищої освіти за спеціальністю (на всіх рівнях вищої освіти за всіма формами навчання) / 30

Фактична кількість (сума) здобувачів вищої освіти за спеціальністю включає в себе здобувачів вищої освіти усіх рівнів, всіх курсів і всіх форм (за винятком дистанційної) навчання.

Для дистанційної форми навчання кількість членів групи забезпечення спеціальності є достатньою, якщо на одного її члена припадає не більше 60 здобувачів всіх рівнів, курсів та форм навчання з відповідної спеціальності.

При розширенні провадження освітньої діяльності (збільшення ліцензійного обсягу або для підготовки іноземців та осіб без громадянства) кількість членів групи забезпечення спеціальності розраховується за формулою:

Кількість членів групи (розширення) = Ліцензійний обсяг здобувачів вищої освіти за спеціальністю (на всіх рівнях вищої освіти за всіма формами навчання, крім дистанційної) з урахуванням строків навчання / 30

285-Adm

— 11 —

Частка тих, хто має науковий ступінь та/або вчене звання, а також частка тих, хто має науковий ступінь доктора наук та/або вчене звання професора, встановлюється для найвищого рівня, за яким фактично провадиться освітня діяльність.

Склад групи забезпечення спеціальності повинен відповідати таким вимогам (табл. 2).

Таблиця 2

Вимоги до групи забезпечення спеціальності

Рівень	Частка тих, хто має науковий ступінь та/або вчене звання, %	Із них частка тих, хто має науковий ступінь доктора наук та/або вчене звання професора, %
Фахової перед вищої освіти	25*	-
Початковий (молодший бакалавр)	20	-
Перший (бакалаврський)	50	10
Другий (магістерський)	60	20
Третій (освітньо-науковий)	60	30

Примітка: * - педагогічних працівників, які мають вищу педагогічну категорію.

Для отримання ліцензії із правом навчання іноземців та осіб без громадянства один із членів групи забезпечення спеціальності повинен володіти англійською мовою на рівні B2 за Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти або кваліфікаційними документами (диплом про вищу освіту, науковий ступінь), що пов'язані з використанням зазначеної мови.

Функції групи забезпечення спеціальності:

- планування та організація освітнього процесу, виконання навчальних планів, розробка (виконання) програм навчальних дисциплін;
- організація підготовки навчально-методичного забезпечення освітнього процесу та створення належних умов для успішного оволодіння здобувачами вищої освіти системою знань;
- організація виконання рішень з питань забезпечення освітнього процесу та здійснення контролю за їх виконанням;
- підведення підсумків поточної успішності здобувачів вищої освіти, успішності за семестр та навчальний рік;
- складання і подання звітності з питань успішності та якості підготовки здобувачів вищої освіти;
- залучення здобувачів вищої освіти до наукової діяльності;
- здійснення контролю за навчальною дисципліною серед здобувачів вищої освіти;
- підготовка та проходження процедури зовнішнього оцінювання освітньої програми (розширення провадження освітньої діяльності, акредитація).

Склад групи забезпечення затверджується наказом ректора Університету.

5. Кваліфікація відповідно до спеціальності – кваліфікація особи, підтверджена документом про освіту чи науковий ступінь із відповідної спеціальності або підтверджена науковою, науково-педагогічною, педагогічною чи іншою професійною діяльністю за відповідною спеціальністю за не менш як сімома видами чи результатами, переліченими в пункті 30 Ліцензійних умов.

Види і результати професійної діяльності особи за спеціальністю, яка застосовується до визнання кваліфікації відповідної спеціальності:

1) наявність за останні п'ять років наукових публікацій у періодичних виданнях, які включені до наукометричних баз, рекомендованих МОН України, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection;

2) наявність не менше п'яти наукових публікацій у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України;

3) наявність виданого підручника чи навчального посібника або монографії;

4) наукове керівництво (консультування) здобувача, який одержав документ про присудження наукового ступеня;

5) участь у міжнародних наукових проєктах, залучення до міжнародної експертизи, наявність звання «суддя міжнародної категорії»;

6) проведення навчальних занять зі спеціальних дисциплін іноземною мовою в обсязі не менше 50 аудиторних годин на навчальний рік;

7) робота у складі експертних рад з питань проведення експертизи дисертацій МОН або галузевих експертних рад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, або Акредитаційної комісії, або їх експертних рад, або міжгалузевої експертної ради з вищої освіти Акредитаційної комісії, або трьох експертних комісій МОН/зазначеного Агентства, або Науково-методичної ради/науково-методичних комісій (підкомісій) із вищої освіти МОН;

8) виконання функцій наукового керівника або відповідального виконавця наукової теми (проєкту), або головного редактора/члена редакційної колегії наукового видання, включеного до переліку наукових фахових видань України, або іноземного рецензованого наукового видання;

9) керівництво школярем, який зайняв призове місце III-IV етапу всеукраїнських учнівських олімпіад із базових навчальних предметів, II-III етапу Всеукраїнських конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт учнів - членів Національного центру «Мала академія наук України»; участь у журі олімпіад чи конкурсів «Мала академія наук України»;

10) організаційна робота в закладах освіти на посадах керівника (заступника керівника) закладу освіти/інституту/факультету/відділення (наукової установи)/ філії/кафедри або іншого відповідального за підготовку здобувачів вищої освіти підрозділу/відділу (наукової установи)/навчально-методичного управління (відділу)/лабораторії/іншого навчально-наукового (інноваційного) структурного підрозділу/ вченого секретаря закладу освіти (факультету, інституту)/відповідального секретаря приймальної комісії та його заступника;

11) участь в атестації наукових працівників як офіційного опонента або члена постійної спеціалізованої вченої ради (не менше трьох разових спеціалізованих вчених рад);

12) наявність не менше п'яти авторських свідоцтв та/або патентів загальною кількістю два досягнення;

13) наявність виданих навчально-методичних посібників / посібників для самостійної роботи студентів та дистанційного навчання, конспектів лекцій/практикумів/методичних вказівок/рекомендацій загальною кількістю три найменування;

14) керівництво студентом, який зайняв призове місце на I етапі Всеукраїнської студентської олімпіади (Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт), або робота у складі організаційного комітету/журі Всеукраїнської студентської олімпіади (Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт), або керівництво постійно діючим студентським науковим гуртком/проблемною групою; керівництво студентом, який став призером або лауреатом Міжнародних мистецьких конкурсів, фестивалів та проєктів, робота у складі організаційного комітету або у складі журі міжнародних мистецьких конкурсів, інших культурно-мистецьких проєктів; керівництво студентом, який брав участь в Олімпійських, Паралімпійських іграх, Всесвітній та Всеукраїнській Універсіаді, чемпіонаті світу, Європи, Європейських іграх, етапах Кубка світу та Європи, чемпіонаті України; виконання обов'язків тренера, помічника тренера національної збірної команди України з видів спорту; виконання обов'язків головного секретаря, головного судді, судді міжнародних та всеукраїнських змагань; керівництво спортивною делегацією; робота у складі організаційного комітету, суддівського корпусу;

15) наявність науково-популярних та/або консультаційних (дорадчих) та/або дискусійних публікацій із наукової або професійної тематики загальною кількістю не менше п'яти публікацій;

16) участь у професійних об'єднаннях за спеціальністю;

17) досвід практичної роботи за спеціальністю не менше п'яти років;

18) наукове консультування установ, підприємств, організацій протягом не менше двох років.

III. КЛАСИФІКАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ТА ЇХ ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. *Спрямованість освітніх програм*

Освітні програми повинні відповідати визначеним для них цілям, включаючи заплановані результати навчання. Освітні програми чітко визначають кваліфікації, отримані внаслідок навчання за програмою, які повинні відповідати певному рівню Національної рамки кваліфікацій вищої освіти.

Освітні програми мають забезпечувати здобувачів вищої освіти академічними знаннями й навичками, включаючи ті, що є загальними та можуть вплинути на особистий розвиток, бути застосовані в майбутній кар'єрі.

Освітня програма затверджується Вченою радою Університету та оприлюднюється на офіційному сайті. Елементи освітньої програми (вимоги до вступу, результати навчання тощо) є складовими додатку до диплому.

Навчання за освітньою програмою проводиться за різними формами. При організації різних форм навчання структура, обсяг, зміст і результати освітньої програми за певним рівнем вищої освіти не повинні відрізнятися між собою.

Прийняття або зміна стандарту освітньої діяльності є підставою для розроблення нової освітньої програми або перегляду існуючої.

Кожна освітня програма має гаранта.

2. *Види основних освітніх програм*

За рівнем освіти освітні програми поділяються на:

- програми рівня фахової передвищої освіти;
- програми початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти;
- програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ;
- програми другого (магістерського) рівня вищої освіти ;
- програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти;

Освітньо-професійна програма розробляється для:

- рівня фахової передвищої освіти;
- початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти;
- першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ;
- другого (магістерського) рівня вищої освіти ;

Освітньо-професійна програма не повинна містити наукову складову, якщо інше не передбачено стандартом.

Освітньо-наукова програма розробляється для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти і повинна крім інших вимог відповідати науковим інтересам аспірантів (ад'юнктів) та забезпечувати їх повноцінну підготовку до дослідницької та викладацької діяльності в закладах вищої освіти за спеціальністю та/або галуззю.

За предметом освітні програми можуть:

- відповідати одній спеціальності;
- бути міждисциплінарними.

За належністю (місцем реалізації) освітні програми можуть розділятися на:

- одиночні;
- спільні, що реалізуються Університетом спільно з іншими закладами освіти, у т.ч. закордонними. Вони можуть реалізовуватися на договірній основі. Особливим видом спільних програм є програми подвійних дипломів, що передбачають видачу здобувачам вищої освіти, які успішно пройшли атестацію, дипломів двох партнерів-учасників реалізації спільної освітньої програми.

3. Вимоги до освітньої програми

Стандарти вищої освіти встановлюють такі вимоги до освітньої програми:

- обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- перелік компетентностей випускника;
- нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- форми атестації здобувачів вищої освіти;
- вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;
- вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності).

4. Розробка і запровадження освітніх програм в Університеті ґрунтується на таких засадах:

- розробляються відповідно до загальних цілей програми, що відповідають місії та стратегії розвитку Університету та мають визначені очікувані результати навчання;
- розробляються із залученням у цей процес здобувачів вищої освіти, роботодавців та інших стейкхолдерів;
- використовують зовнішню експертизу та орієнтири;
- дозволяють забезпечити поступовий прогрес здобувачів вищої освіти;
- визначають очікуване навантаження здобувачів вищої освіти;
- містять чітко визначені можливості проходження практики;
- підлягають офіційному процесу затвердження.

5. Структура освітньої програми

Освітня програма повинна містити такі **структурні елементи**:

- 1) Титульний аркуш.
- 2) Лист погодження.
- 3) Передмова.
- 4) Профіль освітньої програми.
- 5) Перелік компонент освітньої програми.
- 6) Структурно-логічна схема освітньої програми.
- 7) Матриці відповідності.
- 8) Форма атестації здобувачів вищої освіти

Титульний аркуш

При оформленні титульного аркуша освітньої програми потрібно вказати (додаток 1):

- повну назву Університету;
- повну назву освітньої програми;
- рівень освіти,
- ступінь освіти;
- шифри та назви галузі знань і спеціальності, що вказуються відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 року № 266 зі змінами;
- шифр та назву спеціалізації/предметної спеціальності (за наявності)
- підпис голови вченої ради університету, дату та номер протоколу вченої ради, на якій було затверджено освітню програму;
- дата введення в дію освітньої програми, дата та номер наказу, яким було введено в дію освітню програму;
- місто та рік розробки і затвердження освітньої програми.

Лист погодження

При оформленні листа погодження освітньої програми повинні бути підписи із датою засвідчення (додаток 2):

- гаранта освітньо-професійної програми;
- декана факультету;
- проректора з науково-педагогічної роботи.

Передмова

При оформленні передмови освітньої програми потрібно вказати (додаток 3):

- прізвища, імена, по батькові, посади, наукові ступені та вчені звання усіх розробників освітньої програми;
- перелік рецензій-відгуків зовнішніх стейкхолдерів. Рецензія-відгук формується зовнішніми стейкхолдерами (підприємства, закладу, організації тощо) з метою оцінки визначених в освітній програмі очікуваних результатів навчання (компетентностей), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня освіти.

Профіль освітньої програми

Профіль програми розробляється у вигляді таблиці (додаток 4).

Перелік компонент освітньої програми

Заповнюючи Перелік компонент освітньо-професійної програми, необхідно відобразити обов'язкові та вибіркові компоненти освітньо-професійної програми.

До компонент освітньо-професійної програми входять:

- навчальні дисципліни;

- практики;
- курсові роботи (проекти);
- кваліфікаційний екзамен;
- кваліфікаційна робота (проект).

Також потрібно вказати кількість кредитів, які заплановані на компоненту та форму підсумкового контролю.

При плануванні обов'язкових та вибірових компонент освітньо-професійної програми слід враховувати те, що здобувачі вищої освіти мають право згідно статті 62 Закону України «Про вищу освіту» на «вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та робочим навчальним планом, в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для даного рівня вищої освіти. При цьому здобувачі певного рівня вищої освіти мають право вибирати навчальні дисципліни, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти, за погодженням з керівником відповідного факультету чи підрозділу».

Перелік компонент освітньої програми подається у вигляді таблиці (додаток 5).

Структурно-логічна схема освітньої програми

Короткий опис логічної послідовності вивчення компонент освітньої програми. Рекомендується представляти у вигляді графа.

Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми

Розробляється у вигляді таблиці (додаток 6).

Матриця забезпечення програмних результатів навчання відповідними компонентами освітньої програми

Розробляється у вигляді таблиці (додаток 6).

Форма атестації здобувачів вищої освіти

Подається інформація про види (форми) підсумкової атестації.

IV. ОБСЯГИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

1. Здобуття освіти на кожному рівні передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня освіти, а саме:

- фаховий молодший бакалавр;
- молодший бакалавр;
- бакалавр;
- магістр;
- доктор філософії.

2. **Фаховий молодший бакалавр** – це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на рівні фахової передвищої освіти і присуджується закладом освіти у результаті успішного виконання здобувачем фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої на основі профільної середньої освіти становить 120-180 кредитів ЄКТС.

3. **Молодший бакалавр** – це освітній або освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується Університетом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 120 кредитів ЄКТС.

4. **Бакалавр** – це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується Університетом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС.

5. **Магістр** – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується Університетом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Обсяг освітньо- професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків.

Ступінь магістра медичного, фармацевтичного або ветеринарного спрямування здобувається на основі повної загальної середньої освіти або освітнього ступеня молодшого бакалавра, фахового молодшого бакалавра, освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста за відповідною спеціальністю і присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми, обсяг якої у випадку, якщо ступінь магістра медичного, фармацевтичного або ветеринарного спрямування здобувається на основі повної загальної середньої освіти, становить 300-360 кредитів ЄКТС.

6. **Доктор філософії** – це освітній ступінь і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти та присуджується спеціалізованою вченою радою Університету в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми (обсяг освітньої складової програми становить 30-60 кредитів ЄКТС), та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

V. ПОРЯДОК РОЗРОБЛЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Розроблення освітньої програми

Нова освітня програма розробляється на основі стандартів освітньої діяльності та стандартів вищої освіти з урахуванням вимог професійних стандартів у відповідній професійній області (за їх наявності).

Розроблення нової освітньої програми містить такі етапи:

Етап	Зміст етапу
I	Формування проєктної групи та призначення гаранта освітньої програми
II	Аналіз актуальності освітньої програми та оцінювання достатності наявних ресурсів
III	Визначення профілю освітньої програми
IV	Визначення освітнього змісту освітньої програми та розроблення навчального плану
V	Розроблення системи оцінювання якості освітньої програми з метою її удосконалення

I етап – Формування проєктної групи та призначення гаранта освітньої програми

Нова освітня програма розробляється за ініціативою керівництва Університету, факультету та/або ініціативної групи з числа науково-педагогічних працівників.

Розробці нової освітньої програми передуює порівняльний аналіз її аналогів, що діють у провідних зарубіжних і вітчизняних ЗВО – їх тривалості, переліку навчальних дисциплін, рівня викладання та ін. Розроблення, моніторинг та перегляд кожної освітньої програми здійснюється проєктними групами.

Проєктні групи формуються окремо за кожною освітньою програмою на період її розроблення, моніторингу, перегляду, проведення процедур зовнішнього оцінювання (ліцензування, акредитація), самооцінювання або інших необхідних процедур.

Одна й та ж сама особа може бути членом декількох проєктних груп. З метою узгодження підходів щодо розроблення освітньої програми рекомендується до складу проєктних груп включати завідувачів випускових кафедр.

З метою забезпечення участі зацікавлених сторін у розробці, моніторингу та перегляді освітньої програми рекомендується включати до складу проєктної групи їх представників (роботодавців, органів студентського самоврядування, професіоналів тощо) або залучати до діяльності проєктної групи в інших формах.

Очолює проєктну групу її керівник – гарант освітньої програми, науково-педагогічний працівник, який має науковий ступінь та/або вчене звання за відповідною або спорідненою до освітньої програми спеціальністю з відповідним стажем науково-педагогічної роботи. Гарант освітньої програми може бути керівником лише однієї освітньої програми. Дostroкове припинення роботи та призначення нового гаранта освітньої програми і

— 20 —

285-А/2017

членів проєктної групи здійснюється на підставі наказу ректора Університету.

Проєктні групи виконують такі завдання:

- обирають вид освітньої програми;
- встановлюють актуальність освітньої програми;
- формують профіль програми;
- визначають форми навчання та організації освітнього процесу;
- визначають освітні компоненти;
- розробляють навчальний план та інші нормативні документи, що організаційно супроводжують процес підготовки здобувачів вищої освіти за відповідною освітньою програмою з урахуванням рекомендацій навчального відділу;
- здійснюють аналіз відповідності освітньої програми Ліцензійним умовам;
- узагальнюють пропозиції та формують рекомендації з удосконалення існуючої освітньої програми;
- беруть участь у моніторингу освітньої програми (узагальнюють пропозиції та рекомендації, здійснюють самоаналіз та самооцінювання) та періодичному перегляді освітньої програми;
- спільно з відділом забезпечення електронних баз з питань освіти забезпечують внесення відомостей щодо освітньої програми до ЄДЕБО;
- здійснюють контроль за реалізацією освітньої програми науково-педагогічними працівниками та кафедрами Університету.

За запитом проєктної групи відповідні служби Університету надають відомості, необхідні для розроблення освітньої програми.

II етап – Аналіз актуальності освітньої програми та оцінювання достатності наявних ресурсів

Аналіз актуальності освітньої програми полягає у встановленні суспільної потреби в освітній програмі, її потенціалі шляхом консультацій із зацікавленими сторонами (здобувачами вищої освіти, випускниками, роботодавцями, науковою спільнотою, професіоналами тощо), з'ясуванні виконання основних умов її запровадження.

Проєктна група проводить аналіз ринку освітніх послуг і можливості освітньої програми позиціонування на ньому, аналіз ринку праці, на який орієнтована нова освітня програма, можливостей майбутнього працевлаштування для потенційних випускників.

Для забезпечення постійного зв'язку із зацікавленими сторонами Університетом можуть як дорадчий орган формуватися академічні (експертні) ради за відповідними спеціальностями, до яких можуть входити представники зацікавлених сторін.

Проєктна група, виходячи із прогнозованої структури освітньої програми, з урахуванням Ліцензійних умов, за результатами консультацій із профільними службами Університету здійснює попередню загальну оцінку достатності наявних ресурсів (кадрових, фінансових, організаційних тощо) для її реалізації та потреби залучення зовнішніх ресурсів.

285-Argy

21

III етап – *Визначення профілю освітньої програми*

Профіль програми складається проектною групою як короткий документ, створений для представлення в усталеній формі загальної інформації про освітню програму. Визначення профілю полягає у визначенні мети освітньої програми, загальних та фахових (спеціальних) компетентностей, які повинні бути досягнуті в результаті навчання, кінцевих (програмних) результатів навчання з урахуванням положень Національної рамки кваліфікацій, вимог стандартів вищої освіти та встановлення необхідного обсягу освітньої програми в кредитах ЄКТС.

При формулюванні програмних компетентностей та результатів навчання слід забезпечити активну роль представників ринку праці у процесі формування компетентнісного опису моделі майбутнього фахівця.

Програмні компетентності (описані за видами: інтегральні, загальні, фахові (спеціальні)) – загалом від 10 до 15 найважливіших компетентностей визначають специфіку освітньої програми. Компетентності випускника відображають погляд роботодавця (замовника) на освітню та професійну підготовку потенційного працівника.

Основою для формулювання програмних компетентностей освітньої програми є перелік компетентностей стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю. Цей перелік може бути доповнений декількома (не більше 2-3) компетентностями, що визначаються специфікою потреб регіонального або секторального ринку праці (цільовий запит роботодавців).

Інтегральні та загальні компетентності визначені Національною рамкою кваліфікацій і описані за кваліфікаційними рівнями.

Загальні компетентності з переліку проєкту Tuning наведено в додатку 7.

Спеціальні (фахові) компетентності, як правило, поділяють на три види (в предметній області):

- знання й розуміння,
- когнітивні уміння та навички,
- практичні навички.

Набір фахових компетентностей має відповідати визначеному рівню освітньої програми.

Програмні результати навчання – узгоджений набір 15-25 тверджень, які зазначають, що здобувач вищої освіти має знати, розуміти та бути здатним виконувати після успішного завершення навчання за освітньою програмою.

При формулюванні програмних результатів навчання рекомендується враховувати міжнародні зразки (формулювання), наприклад, розроблені в проєкті Тюнінг.

Набір програмних результатів навчання є однаковим для всіх здобувачів вищої освіти за освітньою програмою певного рівня. Перелік програмних результатів навчання має корелюватися з визначеним переліком загальних і спеціальних (фахових, предметних) компетентностей.

Результати навчання мають відповідати таким критеріям:

- корисність – мають сприйматися як такі, що відповідають рівню освіти та вимогам/очікуванням громадянського суспільства і держави,

релевантні відповідним програмним компетентностям;

- конкретність – забезпечувати достатній рівень деталізації, бути чіткими й однозначними, написаними зрозумілою мовою, дозволяючи чітко окреслити зміст вимог до здобувача вищої освіти;

- стандартизованість – визначати стандартні вимоги, яким повинен відповідати здобувач вищої освіти;

- відповідність – відповідати кваліфікаційним вимогам, бути взаємопов'язаними з освітніми рівнями та кваліфікаційними рівнями Національної рамки кваліфікацій (далі – НРК);

- об'єктивність – бути сформульованими нейтрально, уникаючи зайвої амбітності та суб'єктивності;

- досяжність – бути реалістичними, з погляду часу та ресурсів, необхідних для їх досягнення;

- діагностичність – мати об'єктивні ознаки їх досягнення чи недосягнення та визначати вимоги до присудження кредитів ЄКТС;

- вимірюваність – має існувати спосіб та шкала для вимірювання ступеня досягнення результату прямими або непрямыми методами.

Порядок формулювання результатів навчання (додаток 8):

- визначити, якій сфері (спеціальній чи загальній, предметній області, особливі навички тощо) та кваліфікаційному рівню НРК має відповідати результат навчання;

- зазначити тип результату навчання (знання, навички, здатності, інші компетентності);

- визначити активне дієслово відповідного рівня;

- зазначити предмет вивчення або предмет дії (іменник, що слідує за дієсловом);

- за необхідності навести умови/обмеження, за яких слід демонструвати результат навчання;

- перевірити результат навчання на відповідність вище зазначеним критеріям та визначити засіб оцінювання його досягнення.

При розробленні програмних результатів навчання варто врахувати, що:

- результати навчання характеризують те, що здобувач вищої освіти повинен продемонструвати після успішного завершення освітньої програми (демонстрація знань, умінь, здатності виконувати тощо);

- повний набір програмних результатів навчання виражає характерні особливості освітньої програми; якщо серед них є результати, характерні також і для інших освітніх програм, їх доцільно виділити окремо.

Формулювання програмних результатів супроводжує вироблення чітких критеріїв оцінювання сформульованого результату.

Кореляція результатів навчання програмним компетентностям перевіряється за допомогою матриці відповідності програмних компетентностей програмним результатам навчання за освітньою програмою.

IV етап – Визначення змісту освітньої програми та розроблення навчального плану

Визначення змісту освітньої програми охоплює такі етапи:

1) складання переліку освітніх компонент освітньої програми:

- вирішення питання щодо використання модульної системи в освітній програмі;

- визначення компетентностей та формулювання результатів навчання для кожного модуля; визначення підходів до викладання, навчання та оцінювання;

- перевірка охоплення ключових загальних та предметно-спеціалізованих компетентностей.

2) обрання освітніх технологій і розроблення навчального плану;

3) розроблення програм навчальних дисциплін.

На підставі програмних компетентностей та програмних результатів навчання проєктна група:

- визначає загальний бюджет часу – обсяг кредитів ЄКТС, необхідних для досягнення зазначених результатів, який необхідно розподілити;

- здійснює структурування результатів навчання та розподіляє кредити ЄКТС, необхідні для досягнення зазначених результатів.

При призначенні кредитів ЄКТС освітнім компонентам освітньої програми слід віддавати перевагу стандартизованому підходу, коли обсяг кожної компоненти є стандартним або кратним (модуль) на відміну від індивідуального підходу, коли обсяг кредитів ЄКТС для освітньої компоненти є довільним і залежить від переліку та складності результатів навчання, опису прогнозованої навчальної діяльності, оцінки навантаження, обговорення викладацьким складом.

Визначення кількості кредитів ЄКТС для освітньої компоненти здійснюється шляхом оцінки навантаження, необхідного для досягнення результатів навчання.

Мінімальна кількість кредитів ЄКТС для освітньої компоненти складає 3 кредити ЄКТС. Кількість освітніх компонент на навчальний рік – не більше 16. Проєктним групам слід запобігати надмірній фрагментації освітніх компонент.

Слід стандартизовувати освітні компоненти з метою гнучкості, мобільності, формування міждисциплінарних траєкторій навчання.

Визначення компетентностей та формулювання результатів навчання для кожного модуля (освітньої компоненти). Виходячи із програмних компетентностей та програмних результатів навчання, проєктна група має сформулювати результати навчання, які повинні бути досягнуті в межах кожного модуля (освітньої компоненти).

Визначення підходів до викладання, навчання та оцінювання. Проєктна група має погодити спосіб найкращого розвитку та оцінювання компетентностей і досягнення бажаних результатів навчання, а також передбачити різноманітні підходи до навчання, викладання та оцінювання.

Перевірка охоплення ключових загальних та предметно-спеціалізованих компетентностей. Проєктна група має перевірити розвиток ключових загальних і спеціальних компетентностей, а також

перевірити, чи всі програмні ключові загальні та спеціальні компетентності охоплюються модулями/одиницями освітньої програми.

Проектні групи мають провести тест щодо узгодження результатів навчання та програмних компетентностей:

- узгодження програмних результатів навчання з Національною рамкою кваліфікацій;
- узгодження програмних результатів навчання зі стандартами вищої освіти;
- узгодження методів викладання з відповідними результатами навчання для досягнення бажаних результатів навчання;
- узгодження методів оцінювання відповідно з програмними результатами навчання.

Обрання освітніх технологій та розроблення навчального плану. Внесення проектною групою узгоджених результатів навчання до освітньої програми та відповідних навчальних дисциплін до навчальних планів підготовки фахівців є обов'язковим.

Відповідно профілю освітньої програми та переліку її освітніх компонент проектна група розробляє навчальний план освітньої програми. При цьому слід враховувати, що обсяг аудиторної роботи здобувачів вищої освіти встановлюється в межах від 1/3 до 2/3 обсягу 1 кредиту ЄКТС (від 10 до 15 годин), решта обсягу призначається для їх самостійної роботи. Органи студентського самоврядування можуть подавати пропозиції та зауваження щодо змісту навчальних планів.

Розроблення програм навчальних дисциплін. Програми навчальних дисциплін за завданнями проектних груп розробляються кафедрами згідно з вимогами розроблених освітніх програм. Органи студентського самоврядування можуть надавати пропозиції та зауваження щодо змісту програм навчальних дисциплін.

Програма навчальної дисципліни розробляється на термін дії навчального плану, за необхідності до неї можуть вноситись зміни. З метою забезпечення цілісності освітнього матеріалу, забезпечення професійної спрямованості змісту навчання, попередження дублювання, врахування міждисциплінарних зв'язків програми навчальних дисциплін розглядаються предметно-методичними комісіями. На підставі робочої програми навчальної дисципліни на поточний навчальний рік на кафедрах розробляється навчально-методичне забезпечення.

V етап – Розроблення системи оцінювання якості освітньої програми з метою її удосконалення

За якість освітньої програми відповідальність несуть проектна група, а також науково-педагогічні працівники, які її реалізують. З метою контролю за якістю освітніх програм та їх удосконалення проводяться різні процедури оцінювання та визнання якості освітньої програми: зовнішні, внутрішні й непрямі.

Основними процедурами зовнішнього оцінювання та визнання якості освітньої програми є:

- акредитація освітніх програм – оцінювання освітньої програми та/або освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти;

- сертифікація освітніх програм – процедура встановлення відповідності якісних характеристик освітніх програм певним стандартам якості організації, що сертифікує освітню програму;

- міжнародна експертиза освітніх програм – процедура оцінювання якості освітньої програми визнаними й авторитетними міжнародними експертами в тій науково-освітній галузі, в якій реалізується така освітня програма.

Для всіх освітніх програм рекомендується регулярно проводити оцінку підготовки фахівців і затребуваних компетентностей (результатів навчання) з точки зору роботодавців, а також затребуваних результатів навчання з точки зору випускників. Процедурою такої оцінки є опитування роботодавців та випускників (анкетування, інтерв'ювання, соціологічне дослідження тощо).

Основними процедурами внутрішньої оцінки якості освітньої програми є самообстеження освітньої програми, яке може проводитися як у рамках процедур зовнішнього оцінювання якості (акредитації будь-якого виду, міжнародної експертизи), так і з ініціативи гаранта освітньої програми з метою планових процедур контролю якості.

Залежно від цілей проведення самообстеження визначаються процедури і терміни його проведення. За рішенням декана факультету для проведення самообстеження освітньої програми і підготовки звіту призначається комісія (у складі 3-5 осіб із числа науково-педагогічних працівників кафедр, які реалізують освітню програму); бажано залучення до проведення самообстеження освітньої програми представників ключових роботодавців, здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників програми і (по можливості) її випускників.

Самообстеження може проводитися проектною групою за рішенням гаранта освітньої програми. Результати проведеного самообстеження оформлюються в формі звіту про результати самообстеження.

Звіт про результати самообстеження освітньої програми готується членами комісії із самообстеження та узгоджується з усіма залученими до цієї процедури учасниками; звіт повинен містити висновки про якість освітньої програми і пропозиції щодо її вдосконалення, включаючи, за необхідності, пропозиції щодо внесення змін до освітньої програми, модернізації освітньої програми і/або прийняття інших управлінських рішень.

Внесення в освітній програмі змін, що відносяться до компетенції Вченої ради Університету, затверджується на засіданні Вченої ради Університету на підставі рекомендацій, наданих гарантом освітньої програми.

VI. ПОРЯДОК РЕАЛІЗАЦІЇ, МОНІТОРИНГУ ТА ПЕРІОДИЧНОГО ПЕРЕГЛЯДУ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

1. Порядок реалізації освітньої програми

Порядок реалізації освітньої програми визначається Положенням про організацію освітнього процесу Університету. Для планування освітнього процесу на кожен навчальний рік навчальним відділом складається робочий навчальний план за кожною освітньою програмою.

2. Управління освітньою програмою

Управління освітньою програмою здійснюється на адміністративному та академічному рівнях.

Адміністративне управління освітньою програмою здійснює декан факультету (директор фахового коледжу, директор навчально-наукового інституту, завідувач відділу аспірантури, докторантури та клінічної ординатури), в якому вона реалізується. У разі, якщо освітня програма реалізується більше ніж одним факультетом, адміністративне управління закріплюється за одним із деканів. До функцій адміністративного управління освітньої програми належать:

- організація та управління матеріально-технічним забезпеченням;
- організація та управління інформаційним та навчально-методичним забезпеченням в частині надання доступу до інформаційних, бібліотечних та інших ресурсів;

- профорієнтаційна робота з потенційними вступниками;
- взаємодія з випускниками, роботодавцями, професіоналами тощо;
- рекомендації щодо складу екзаменаційних комісій;
- координація забезпечення якості освітньої програми;
- організація проведення самообстеження освітньої програми.

Академічне управління освітньою програмою здійснює гарант освітньої програми.

Завданнями академічного управління освітньої програми є:

- організація колегіального розроблення освітньої програми (профілю, навчальних планів, матриць відповідностей, методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу, включаючи програми навчальних дисциплін практик, поточного та підсумкового контролю знань, атестації тощо);

- здійснення контролю за якістю роботи науково-педагогічних працівників, які забезпечують реалізацію освітньої програми;

- аналіз і впровадження кращого досвіду світової та вітчизняної вищої освіти у зміст і технологію реалізації освітньої програми;

- взаємодія з науково-дослідними підрозділами Університету з питань дослідницької роботи;

- виявлення здобувачів вищої освіти, схильних до академічної кар'єри, і організація роботи з ними;

- взаємодія з роботодавцями та випускниками для уточнення вимог до компетентностей випускника й оцінки обраних технологій реалізації освітньої програми і якості підготовки фахівців;

- підготовка освітньої програми до процедур оцінки якості (акредитація, сертифікація, експертиза).

3. Моніторинг освітньої програми

Моніторинг освітньої програми здійснюється з метою визначення, чи є призначення кредитів, означені результати навчання та розраховане навчальне навантаження досяжними, реалістичними та адекватними. Моніторинг здійснюється, як правило, групою забезпечення спеціальності, а також навчальним відділом. До здійснення моніторингу можуть долучатися експерти: науково-педагогічний персонал, професіонали-практики, здобувачі вищої освіти. Суттєвим елементом для перевірки та перегляду призначення кредитів є зворотний зв'язок із зацікавленими сторонами.

Група забезпечення спеціальності має інформувати стейкхолдерів про мету моніторингу та спосіб його здійснення, щоб забезпечити точність та високий відсоток наданих відповідей.

Моніторинг може проводитися у різний спосіб – анкетування, опитування, інтерв'ювання (у тому числі здобувачів вищої освіти та випускників з метою аналізу їх власного досвіду), моніторинг досягнутих результатів, оцінювання освітньої програми на відповідність критеріям забезпечення якості освітніх програм тощо. Мають бути використані також дані про час завершення та результати оцінювання програм і їх компонент. Анкета освітньої програми складається з основних критеріїв забезпечення якості, кожен критерій оцінюється за рівнями, наприклад, задовольняє, частково задовольняє, не задовольняє. У процесі моніторингу відбувається збір даних за зазначеними позиціями з коментарями.

Моніторинг освітніх програм включає оцінювання:

- змісту програми у світлі останніх досліджень у даній галузі знань;
- потреб суспільства, що змінюються;
- навчального навантаження здобувачів вищої освіти;
- ефективності процедур оцінювання здобувачів вищої освіти;
- очікувань, потреб і задоволення здобувачів вищої освіти стосовно програми;
- навчального середовища і послуг із підтримки здобувачів вищої освіти, а також їх відповідність меті програми.

Моніторинг кадрового, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітньої програми проводиться деканом факультету спільно з навчальним відділом.

4. Основні критерії забезпечення якості освітніх програм

Вимоги до освітньої програми та результатів навчання:

- реалізується відповідно до стратегії розвитку та Статуту Університету;
- сприяє виконанню місії та досягненню цілей Університету;
- враховує потреби ринку праці та цільової групи (вступники, батьки, роботодавці);
- орієнтована на конкретну професію;
- назва узгоджується зі змістом;
- методи і форми навчання, у т.ч. обсяги самостійної роботи здобувачів вищої освіти та виробничої практики, сприяють досягненню цілей освітньої програми;
- цілі і результати навчання за освітньою програмою мають бути

сформульовані так, щоб служити основою для оцінювання знань і навичок випускників, які навчалися за цією програмою;

- цілі і результати навчання за освітньою програмою мають бути адекватними і порівнюваними з результатами навчання відповідного рівня освіти;

- цілі і результати навчання за освітньою програмою мають відповідати вимогам і тенденціям законодавства, що регулює відповідну професійну сферу;

- при існуванні професійного стандарту цілі та результати навчання мають враховувати необхідність набуття та застосування знань і навичок, зазначених у стандарті;

- практична підготовка (практики), що необхідна для досягнення результатів навчання, має забезпечувати набуття і застосування здобувачами вищої освіти ефективних методів роботи;

- організація проведення практик має бути чітко регламентована, вимоги для її успішного завершення визначені;

- здобувачам вищої освіти має бути надана інструкція щодо проходження практик та відповідне керівництво в робочому середовищі.

5. *Розвиток освітньої програми та вимоги до науково-педагогічних працівників, які її реалізують*

Вимоги до розвитку освітньої програми та науково-педагогічних працівників, які її реалізують:

- розвиток є безперервним процесом;

- до розвитку залучені здобувачі освіти і роботодавці;

- науково-педагогічні працівники, які реалізують освітню програму, ознайомлені з її цілями та своєю роллю в їх досягненні;

- для усунення недоліків складається та реалізовується відповідний план дій;

- система зворотного зв'язку (за участю здобувачів освіти, випускників, роботодавців, викладачів) є ефективною, а її результати прикладними;

- кваліфікація науково-педагогічних працівників, які реалізують освітню програму, відповідає вимогам, встановленим законодавством;

- науково-педагогічні працівники, які реалізують освітню програму, мають відповідний рівень викладацької компетентності;

- науково-педагогічні працівники, які реалізують освітню програму, беруть участь у наукових дослідженнях і розробках;

- науково-педагогічні працівники, які реалізують освітню програму, співпрацюють із зацікавленими особами поза межами Університету;

- система розвитку персоналу є ефективною: науково-педагогічні працівники, які реалізують освітню програму, мають можливості для самовдосконалення та саморозвитку, проводяться регулярні інтерв'ю (анкетування) та/або застосовуються інші методи розвитку персоналу;

- запрошені науково-педагогічні працівники (в тому числі із закордонних закладів вищої освіти) залучені до викладання в межах освітніх програм;

- науково-педагогічні працівники, які реалізують освітню програму,

регулярно використовують у подальшому свої знання та навички поза Університетом та беруть участь у конференціях;

- кількість штатних науково-педагогічних працівників визначається на основі їх обов'язків, обсягів викладання і кількості здобувачів вищої освіти та є цілком достатньою для досягнення цілей і результатів навчання;

- склад науково-педагогічних працівників, які реалізують освітню програму, за віком і частка молодих науково-педагогічних працівників забезпечує стійкість викладання в Університеті;

- вимоги для вступу на навчання здобувачів вищої освіти базуються на якостях, необхідних для досягнення результатів навчання;

- система консультування здобувачів освіти (щодо навчання, кар'єри тощо) є ефективною;

- оцінка результатів навчання включає в себе зворотний зв'язок зі здобувачами вищої освіти, який підтримує їх розвиток;

- здобувачі вищої освіти беруть участь у програмах міжнародної мобільності;

- частка здобувачів вищої освіти, які беруть участь у студентській мобільності, є стійкою або зростає;

- здобувачі вищої освіти залучені до процесу прийняття рішень на різних інституційних рівнях.

Навчальне середовище Університету:

- включає всі приміщення, необхідні для проведення навчання (навчальні аудиторії, лекційні зали, клінічні бази, лабораторії, кімнати (зали) практичної підготовки, спортивні зали, бібліотека тощо);

- має достатній потенціал, враховуючи кількісний склад здобувачів освіти;

- обладнано відповідно до сучасних вимог (відеопроєктори, Інтернет тощо).

6. Перегляд освітніх програм

Перегляд освітніх програм з метою їх удосконалення здійснюється в формах оновлення або модернізації.

Освітня програма може щорічно оновлюватися в частині усіх компонент, крім місії (цілей) і програмних результатів навчання. Підставою для **оновлення освітньої програми** можуть бути:

- ініціатива і пропозиції гаранта освітньої програми та/або ради роботодавців та/або науково-педагогічних працівників, які її реалізують;

- врахування позиції здобувачів освіти, викладачів, роботодавців та інших стейкхолдерів щодо досягнення програмних результатів навчання і формування загальних і професійних компетенцій у процесі опанування освітньої програми;

- рекомендації за результатами зовнішнього оцінювання забезпечення якості, зокрема зауваження та пропозиції, сформульовані під час попередніх акредитацій даної освітньої програми або інших освітніх програм Університету;

- невідповідність змісту освітніх компонент досягненню заявлених в освітній програмі програмних результатів і формуванню необхідних компетенцій;

регулярно використовують у подальшому свої знання та навички поза Університетом та беруть участь у конференціях;

- кількість штатних науково-педагогічних працівників визначається на основі їх обов'язків, обсягів викладання і кількості здобувачів вищої освіти та є цілком достатньою для досягнення цілей і результатів навчання;

- склад науково-педагогічних працівників, які реалізують освітню програму, за віком і частка молодих науково-педагогічних працівників забезпечує стійкість викладання в Університеті;

- вимоги для вступу на навчання здобувачів вищої освіти базуються на якостях, необхідних для досягнення результатів навчання;

- система консультування здобувачів освіти (щодо навчання, кар'єри тощо) є ефективною;

- оцінка результатів навчання включає в себе зворотний зв'язок зі здобувачами вищої освіти, який підтримує їх розвиток;

- здобувачі вищої освіти беруть участь у програмах міжнародної мобільності;

- частка здобувачів вищої освіти, які беруть участь у студентській мобільності, є стійкою або зростає;

- здобувачі вищої освіти залучені до процесу прийняття рішень на різних інституційних рівнях.

Навчальне середовище Університету:

- включає всі приміщення, необхідні для проведення навчання (навчальні аудиторії, лекційні зали, клінічні бази, лабораторії, кімнати (зали) практичної підготовки, спортивні зали, бібліотека тощо);

- має достатній потенціал, враховуючи кількісний склад здобувачів освіти;

- обладнано відповідно до сучасних вимог (відеопроєктори, Інтернет тощо).

6. Перегляд освітніх програм

Перегляд освітніх програм з метою їх удосконалення здійснюється в формах оновлення або модернізації.

Освітня програма може щорічно оновлюватися в частині усіх компонент, крім місії (цілей) і програмних результатів навчання. Підставою для **оновлення освітньої програми** можуть бути:

- ініціатива і пропозиції гаранта освітньої програми та/або ради роботодавців та/або науково-педагогічних працівників, які її реалізують;

- врахування позиції здобувачів освіти, викладачів, роботодавців та інших стейкхолдерів щодо досягнення програмних результатів навчання і формування загальних і професійних компетенцій у процесі опанування освітньої програми;

- рекомендації за результатами зовнішнього оцінювання забезпечення якості, зокрема зауваження та пропозиції, сформульовані під час попередніх акредитацій даної освітньої програми або інших освітніх програм Університету;

- невідповідність змісту освітніх компонент досягненню заявлених в освітній програмі програмних результатів і формуванню необхідних компетенцій;

- врахування змін на ринку праці та в потребах фахівців даної спеціальності, а також нових досягнень науки в предметній області;
- об'єктивні зміни інфраструктурного, кадрового характеру та/або інших ресурсних умов реалізації освітньої програми.

Оновлення відображаються у відповідних структурних елементах освітньої програми (навчальному плані, матрицях, робочих програмах навчальних дисциплін, програмах практик і т.п.).

Навчальні плани підлягають моніторингу та періодичному перегляду (не рідше одного разу за повний курс навчання за освітньою програмою). Підставою для розробки нових навчальних планів є:

- затвердження Кабінетом Міністрів України нового переліку спеціальностей або внесення змін до чинного переліку;
- затвердження нових стандартів вищої освіти.

Модернізація освітньої програми має на меті більш значну зміну в її змісті та умовах реалізації, ніж при плановому оновленні, і може стосуватися також мети (місії), програмних результатів навчання. Зміна виду освітньої програми також належить до удосконалення.

Модернізація освітньої програми може проводитися з:

- ініціативи ректорату, Центральної-методичної комісії, факультету в разі незадовільних висновків про її якість у результаті самообстеження або аналізу динаміки набору здобувачів освіти;

- ініціативи гаранта освітньої програми за відсутності набору вступників на навчання;

- ініціативи проєктної групи з метою врахування змін, що відбулися в науковому професійному полі, в яких реалізується освітня програма, а також змін ринку освітніх послуг або ринку праці;

- наявності висновків про недостатньо високу якість за результатами різних процедур оцінки якості освітньої програми.

Бажано залучення до модернізації освітніх програм представників роботодавців, зовнішніх відносно освітньої програми експертів (як із професійної спільноти Університету, так і з незалежних). Модернізована освітня програма разом із обґрунтуванням внесених до неї змін має пройти затвердження в установленому порядку.

Повторне затвердження освітніх програм відбувається з ініціативи проєктної групи факультету, що реалізує освітню програму, в разі її значного оновлення. Значним вважається оновлення складу освітньої програми (складу дисциплін, практик та їх обсягу в кредитах ЄКТС) більше, ніж на 50%.

Діючи, затверджену освітню програму переглядають щонайменше 2 рази упродовж терміну її дії, останній раз – не пізніше ніж за один семестр до завершення існуючої редакції. Якщо аналіз інформації про результати роботи за освітньою програмою показує розбіжність між очікуванням і фактом (передбаченим навантаженням і часом, який фактично необхідний більшості здобувачів вищої освіти для досягнення визначених результатів навчання, переліком компонент і забезпеченням результатів навчання, або заходами та методами навчання й викладання і т. ін.), це може викликати потребу в

31

205-894

оновленні та навіть перепроєктуванні освітньої програми та її освітніх компонент. Перегляд необхідно виконати якомога швидше, не створюючи проблем для тих, хто в цей час навчається за програмою. Для аналізу якісних показників освітньої програми дуже важливою є інформація, яку отримує гарант на підставі опитування стейкхолдерів про їхнє бачення щодо використання освітньої програми, здобутих результатів, пропозицій до поліпшення якості освіти і т. н.

Аналіз великого масиву інформації, яку накопичують випускові кафедри, наприклад, результати заключного контролю знань, самостійної роботи здобувачів, атестації, відгуків, результатів працевлаштування, кар'єрного росту випускників, навчання новим технологіям у галузі, використання результатів нових досліджень в освітньому процесі і т. д. повинні бути основою для доопрацювання, удосконалення освітньої програми.

Проректор з науково-педагогічної роботи

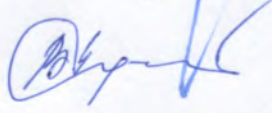

І.В.Геруш

Проректор з наукової роботи

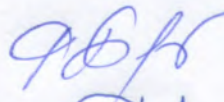
О.І. Іващук

Начальник навчального відділу

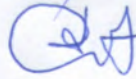
В.М.Ходоровський

Завідувач відділу аспірантури,
докторантури та клінічної ординатури

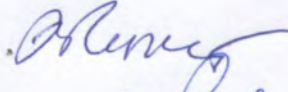
Р.Є.Булик

Декан медичного факультету № 1

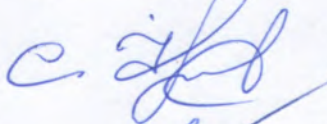
В.Д.Москалюк

Декан медичного факультету № 2

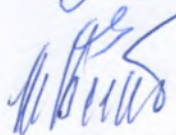
В.Г.Глубоченко

Декан медичного факультету № 3

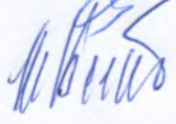
І.Г.Савка

Декан медичного факультету № 4

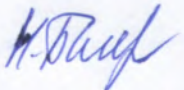
Т.В.Сорокман

Декан стоматологічного факультету

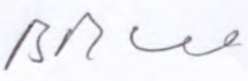
В.В.Білоокий

Декан фармацевтичного факультету

Н.М.Паліброда

Директор навчально-наукового
інституту післядипломної освіти

В.М.Пашковський

Директор фахового коледжу

Т.І.Грачова

Додаток 1

до нар. 285-А/м

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВИЩИЙ ДЕРЖАВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКРАЇНИ
« БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ »**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА/
ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА**

_____ (назва)

_____ рівня вищої освіти
за спеціальністю _____
галузі знань _____
кваліфікація _____

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ

Голова вченої ради _____ Т.М. Бойчук
(протокол № _____ від « _____ » _____ 202_ р.)

Освітня програма вводиться в дію
з « _____ » _____ 2020 р.

Ректор _____ Т.М. Бойчук
(наказ № _____ від « _____ » _____ 202_ р.)

Чернівці – 2020

**ЛИСТ-ПОГОДЖЕННЯ
освітньої програми**

Для освітньо-професійних програм

Гарант освітньої програми

ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання

« ____ » _____ 202_ р.

Декан факультету (директор ННІПО, директор фахового коледжу)

ПІБ, науковий ступінь, вчене звання

« ____ » _____ 202_ р.

Проректор з науково-педагогічної роботи

Геруш І.В.

« ____ » _____ 202_ р.

Для освітньо-наукових програм

Гарант освітньої програми

ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання

« ____ » _____ 202_ р.

Завідувач відділу аспірантури, докторантури, клінічної ординатури

Булик Р.Є.

« ____ » _____ 202_ р.

Проректор з наукової роботи

Івашук О.В.

« ____ » _____ 202_ р.

ПЕРЕДМОВА

Розробники програми:

1. ПІБ – посада, науковий ступінь, вчене звання
2. ПІБ – посада, науковий ступінь, вчене звання
3. ПІБ – посада, науковий ступінь, вчене звання

...

ПЕРЕДМОВА

до мак. 285- Ади

Розробники програми:

1. ПІБ – посада, науковий ступінь, вчене звання
2. ПІБ – посада, науковий ступінь, вчене звання
3. ПІБ – посада, науковий ступінь, вчене звання

...

ПРОФІЛЬ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

1 - Загальна інформація	
Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу	Вищий державний навчальний заклад України «Буковинський державний медичний університет», назва факультету
Рівень освіти та назва кваліфікації мовою оригіналу	Рівень освіти визначається згідно Закону України «Про освіту» в такій формі (одне з наведеного): - фахова передвища освіта; - початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; - перший (бакалаврський) рівень вищої освіти; - другий (магістерський) рівень вищої освіти; - третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти; Назва освітньої кваліфікації вказується згідно стандарту освіти (наприклад, магістр фармації)
Офіційна назва освітньої програми	Вказується повна назва освітньої програми
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Вказується тип диплома (фахового молодшого, молодшого бакалавра, бакалавра, магістра, доктора філософії), загальний обсяг кредитів ЄКТС та термін навчання)
Наявність акредитації	Первинна або вказати яка за рахунком з пройдених акредитацій ОП
Цикл / рівень	Вказати цикл підготовки та кваліфікаційний рівень згідно Національної та Європейської рамок кваліфікацій (QF-EHEA, EQF-LLL) Приклад: - Бакалавр: НРК України – 7 рівень, FQ EHEA – перший цикл, EQF LLL – 6 рівень. - Магістр: НРК України – 8 рівень, FQ EHEA – другий цикл, EQF LLL – 7 рівень.
Передумови	Слід зазначити вимоги щодо попередньої освіти здобувача
Мова(и) викладання	Українська та/або Англійська
Термін дії освітньої програми	Вказується дата початку дії освітньої програми та дата її завершення
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	Надається адрес посилання на web-сторінку, де розміщена освітня програма

2 – Мета освітньої програми	
Коротко вказується мета щодо підготовки фахівців зі сферою застосування їх знань і вмінь (чітко і коротке формулювання в одному-двох реченнях)	
3 – Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності))	Зазначаються код та назва галузі знань, спеціальності згідно з Переліком галузей знань і спеціальностей (постанова КМУ від 29.04.2015 № 266 зі змінами).
Орієнтація освітньої програми	Освітньо-професійна або освітньо-наукова
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Вказується основний акцент освітньої програми та спеціалізації (при наявності)
Особливості програми	Вказуються особливості програми в Університеті та поглиблене засвоєння особливих компетентностей. Також можуть вказуватися узгодженість програми з програмами інших країн, експериментальний характер програми, бази практик тощо.
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	Коротко вказуються види економічної діяльності, професійні назви робіт (за ДКП) Можливості професійної сертифікації
Подальше навчання	Описуються можливості, вимоги та/або рекомендації щодо продовження освіти.
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Коротко (до 3-х рядків) описуються основні підходи, методи та технології, які використовуються в даній програмі. Наприклад: студентсько-центроване навчання, самонавчання, проблемно-орієнтоване навчання, навчання через лабораторну практику тощо.

Оцінювання	Форми контролю та методи оцінювання <i>Наприклад:</i> Застосовуються такі види шкал оцінювання: 200-бальна шкала; традиційна 4-бальна шкала (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 – «незадовільно»); рейтингова шкала ECTS. Бали з дисциплін конвертуються у традиційну 4-бальну шкалу: «5» - від 180 до 200 балів; «4» - від 150 до 179 балів; «3» - від 149 до мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент; «2» - нижче мінімальної кількості балів. Студенти, які навчаються на одному факультеті, курсі, за однією спеціальністю, на основі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS: «А» - найкращі 10 % студентів, «В» - наступні 25 % студентів, «С» - наступні 30% студентів, «D» - наступні 25 % студентів, «Е» - останні 10 % студентів. Результати складання заліків оцінюються за двобальною шкалою: «зараховано», «не зараховано». Форми контролю – заліки, підсумкові модульні контролю, атестація у вигляді єдиного державного кваліфікаційного іспиту, практично-орієнтованих іспитів.
6 - Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Формулюється шляхом конкретизації інтегральної компетентності відповідного стандарту вищої освіти в контексті особливостей даної освітньої програми.
Загальні (універсальні)	Рекомендується за необхідності із врахуванням особливостей конкретної освітньої програми вибирати (додаткові до визначених стандартом) компетентності із переліку загальних компетентностей проекту Тюнінг. ЗК 1. ЗК 2.
Фахові (спеціальні)	Корелює з описом відповідного кваліфікаційного рівня НРК, назви компетентностей формулюються із врахуванням категорій компетентностей НРК: знання, уміння, комунікація, автономія і відповідальність. Рекомендуються використовувати міжнародні зразки (проект Тюнінг, стандарти QAA тощо) ФК 1. ФК 2.

7 - Програмні результати навчання	
Програмні результати навчання	Виділяються: - програмні результати навчання, визначені стандартом вищої освіти спеціальності (стандарт визначає нормативний зміст підготовки - 15-20 узагальнених результатів навчання, які корелюються з програмними компетентностями) та, за наявності, професійним стандартом. - програмні результати навчання, визначені Університетом (як правило, не більше 5). Програмні результати навчання формулюються в активній формі із урахуванням різних рівнів складності у когнітивній сфері (таксономія Блума), а також у афективній та психомоторній сферах. ПРЗ 1. ПРЗ 2. ПРФ 1. ПРФ 2.
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Кадрове забезпечення	Вказуються специфічні характеристики кадрового забезпечення, включаючи можливу участь закордонних фахівців.
Матеріально-технічне забезпечення	Вказуються специфічні характеристики матеріально-технічного забезпечення
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	Вказуються специфічні характеристики інформаційного та навчально-методичного забезпечення
9 – Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	Вказуються, наприклад, укладені угоди про академічну мобільність, про подвійне дипломування тощо
Міжнародна кредитна мобільність	Вказуються, наприклад, укладені угоди про міжнародну академічну мобільність (Еразмус+ K1), про подвійне дипломування, про тривалі міжнародні проекти, які передбачають включене навчання студентів тощо
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Умови та особливості освітньої програми в контексті навчання іноземних громадян.

Перелік компонент освітньої програми

Код н/д	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
Обов'язкові компоненти освітньої програми			
<i>1.1 Цикл загальної підготовки</i>			
OK1.			
OK2.			
....			
Всього по циклу загальної підготовки			
<i>1.2 Цикл професійної підготовки</i>			
OK 10.			
OK 11.			
...			
Всього по циклу професійної підготовки			
<i>1.3 Цикл практичної підготовки</i>			
OK 30.			
OK 31.			
...			
Всього по циклу практичної підготовки			
<i>Загальний обсяг обов'язкових компонент</i>			
Вибіркові компоненти освітньої програми			
BK1			
BK2			
...			
<i>Загальний обсяг вибірових компонент</i>			
Атестація			
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ			

**Матриця відповідності програмних компетентностей
компонентам освітньої програми**

Освітні компоненти	ОК 1	ОК 2	ОК 3	ОК 4	ОК 5	ОК 6	ОК 7	ОК 8	ОК 9	ОК 10	ОК ...
Програмні компетентності											
ЗК 1	+	+		+	+	+					
ЗК 2	+	+		+	+	+	+	+	+		
ЗК 3				+				+	+		
...	+			+	+	+	+	+	+		
ФК 1										+	
ФК 2	+			+	+		+	+	+		
ФК 3											
ФК...	+	+			+		+				

**Матриця забезпечення програмних результатів навчання відповідними
компонентами освітньої програми**

Освітні компоненти	ОК 1	ОК 2	ОК 3	ОК 4	ОК 5	ОК 6	ОК 7	ОК 8	ОК 9	ОК 10	ОК ...
Програмні результати навчання											
ПРЗ 1				+	+				+		
ПРЗ 2		+		+			+	+		+	
ПРЗ 3	+			+					+	+	
...			+	+		+		+			
ПРФ 1					+					+	
ПРФ 2		+		+	+	+			+		
ПРФ 3	+										
ПРФ ...		+			+		+			+	

до нар. 285-Ад.м

**Матриця відповідності програмних компетентностей
компонентам освітньої програми**

Освітні компоненти	ОК 1	ОК 2	ОК 3	ОК 4	ОК 5	ОК 6	ОК 7	ОК 8	ОК 9	ОК 10	ОК ...
Програмні компетентності											
ЗК 1	+	+		+	+	+					
ЗК 2	+	+		+	+	+	+	+	+		
ЗК 3				+				+	+	+	
....	+			+	+	+	+	+	+		
ФК 1										+	
ФК 2	+			+	+		+	+	+		
ФК 3											
ФК...	+	+			+		+				

**Матриця забезпечення програмних результатів навчання відповідними
компонентами освітньої програми**

Освітні компоненти	ОК 1	ОК 2	ОК 3	ОК 4	ОК 5	ОК 6	ОК 7	ОК 8	ОК 9	ОК 10	ОК ...
Програмні результати навчання											
ПРЗ 1				+	+				+		
ПРЗ 2		+		+			+	+		+	
ПРЗ 3	+			+					+	+	
....			+	+		+		+			
ПРФ 1					+					+	
ПРФ 2		+		+	+	+			+		
ПРФ 3	+										
ПРФ ...		+			+		+			+	

**Перелік загальних компетентностей,
рекомендованих проєктом Тюнінг (TUNING)**

Інструментальні компетентності:

- Здатність до аналізу і синтезу.
- Здатність до організації і планування.
- Базові загальні знання.
- Засвоєння основ базових знань із професії.
- Усне і письмове спілкування рідною мовою.
- Знання другої мови.
- Елементарні комп'ютерні навички.
- Навички управління інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел).
- Розв'язання проблем.
- Прийняття рішень.

Міжособистісні компетентності:

- Здатність до критики та самокритики.
- Взаємодія (робота в команді).
- Міжособистісні навички та вміння.
- Здатність працювати в міждисциплінарній команді.
- Здатність спілкуватися з експертами з інших галузей.
- Позитивне ставлення до несхожості та інших культур.
- Здатність працювати в міжнародному середовищі.
- Етичні зобов'язання.

Системні компетентності:

- Здатність застосовувати знання на практиці.
- Дослідницькі навички й уміння.
- Здатність до навчання.
- Здатність пристосовуватись до нових ситуацій.
- Здатність породжувати нові ідеї (креативність).
- Лідерські якості.
- Розуміння культури та звичаїв інших країн.
- Здатність працювати самостійно.
- Планування та управління проєктами.
- Ініціативність і дух підприємництва.
- Турбота про якість.
- Бажання досягти успіху.

Результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Результати навчання – сукупність компетентностей, що виражають знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості, які набув студент після завершення освітньої програми або її окремої компоненти (Національний освітній глосарій: вища освіта).

А. КЛАСИФІКАЦІЯ ЗА Б.БЛУМОМ

Класифікації навчальних цілей є інструментом, що допомагає визначити та структурувати результати навчання. Нижче наведена класифікація, розроблена під керівництвом Б.Блума для когнітивної або пізнавальної сфери (B. S. Bloom, 1956, Anderson, 2001), ціннісної, афективної або емоційної сфери (W. Krathwohl, 1964) та психомоторної або маніпуляційної сфери (E. H. Simpson, 1966, R. H. Dave, 1967, S. R. Kibler, 1970, A. J. Harrow, 1972). Класифікація – ієрархія результатів навчання (навчальних цілей), сформульованих у діяльнісних термінах (дієсловах). Класифікація є загальноприйнятою в міжнародному освітньому середовищі.

Класифікація в когнітивній (пізнавальній) сфері

1. Запам'ятовування, знання (Remembering, Knowledge) – здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи цілісні теорії тощо)

2. Розуміння (Comprehension, Understanding) – здатність розуміти та інтерпретувати вивчене. Це означає уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворити словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань.

3. Застосування (Applying) – здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях, наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач.

4. Аналіз (Analysing) – здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних.

5. Синтез (Synthesis, Створення, Creating) – здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю.

6. Оцінювання (Evaluation, Evaluating) – здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Знання	називати, впорядковувати, збирати, визначати, описувати, знаходити, перевіряти, дублювати, помічати, складати список, повторювати, відтворювати, показувати, казати, установлювати зв'язок тощо.
Розуміння	класифікувати, асоціювати з, змінювати, з'ясовувати, перетворювати, будувати, описувати, обговорювати, виділяти, оцінювати, пояснювати, виражати, розширювати, ідентифікувати, ілюструвати, інтерпретувати, робити висновок, пояснювати різницю між, розпізнавати, передбачати, доповідати, вибирати, переглядати, перекладати, знаходити рішення тощо.
Застосування знань	застосовувати, змінювати, обчислювати, оцінювати, вибирати, демонструвати, розробляти, виявляти, завершувати, знаходити, ілюструвати, модифікувати, організовувати, передбачити, готувати, відносити до, планувати, вибирати, показувати, перетворювати, використовувати, окреслювати та інші.
Аналіз	упорядковувати, аналізувати, розділяти на складові, обчислювати, розділяти на категорії, порівнювати, класифікувати, поєднувати, протиставляти, критикувати, дискутувати, визначати, робити висновок, виводити, виділяти, розділяти, оцінювати, випробовувати, експериментувати, ілюструвати, досліджувати, співвідносити, тестувати тощо.
Синтез	аргументувати, упорядковувати, поєднувати, класифікувати, збирати, компілювати, проектувати, розробляти, пояснювати, встановлювати, формулювати, узагальнювати, інтегрувати, модифікувати, організовувати, планувати, пропонувати, реконструювати, установлювати зв'язок із, підсумовувати та інші.
Оцінювання	оцінювати, встановлювати, аргументувати, вибирати, поєднувати, порівнювати, робити висновок, співставляти, критикувати, захищати, пояснювати, рейтингувати, розсужувати, виміряти, передбачати, рекомендувати, співвідносити з, узагальнювати, ухвалювати тощо.

Класифікація в емоційній (афективній) сфері

1. Сприйняття (Receiving). Характеризує бажання (направленість) студента отримувати необхідну інформацію (уважне вислуховування співрозмовника, чутливість до соціальних проблем тощо).

2. Реагування (Responding). Стосується активної участі студента в освітньому процесі (виявлення інтересу до предмету, бажання

висловлюватися, робити презентацію, брати участь у дискусіях, бажання пояснювати та допомагати іншим).

3. Ціннісна орієнтація (Valuing). Коливається в діапазоні від звичайного визнання певних цінностей до активної їх підтримки. Приклади: віра в демократичні цінності, визнання ролі науки в повсякденному житті, турбота про здоров'я оточуючих, повага до індивідуального та культурного різноманіття.

4. Організація та концептуалізація (Organization and Conceptualization). Стосується процесів, з якими стикаються особи, коли треба поєднати різні цінності, вирішити конфлікти між ними, засвоїти певну систему цінностей. Приклади: особа визнає необхідність балансу між свободою та відповідальністю в демократичному суспільстві, визнає власну відповідальність за свої вчинки, сприймає стандарти професійної етики, адаптує свою поведінку до прийнятих системних цінностей.

5. Характеристика системи цінностей (Characterization by a Value or Value Set). На цьому рівні особа має сформовану систему цінностей, що визначає її відповідну послідовну та передбачувану поведінку. Приклади: самостійність і відповідальність у роботі, професійна повага до етичних принципів, демонстрація доброї професійної, соціальної та емоційної поведінки, здорового способу життя тощо.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Сприйняття	запитувати, вибирати, описувати, слідувати, давати, тримати, ідентифікувати, знаходити, називати, вказувати на, обирати, сидіти прямо, відповідати, використовувати, сприймати
Реагування	давати відповіді, пояснювати, розуміти пояснення, допомагати, задовольняти критерії, відповідати вимогам, обговорювати, дискутувати, вітати, сприяти, зараховувати до категорії, виконувати, тренуватися, представляти, читати, відтворювати, звітувати, повідомляти, обирати, розповідати, писати, намагатися, брати участь
Ціннісна орієнтація	завершувати, описувати, розрізняти, пояснювати, слідувати, формувати, ініціювати, запрошувати, приєднуватися, виправдовувати, доводити, пропонувати, читати, звітувати, повідомляти, ділитися, вивчати, працювати, співпрацювати
Організація та концептуалізація	дотримуватися, перетворювати, впорядковувати, поєднувати, порівнювати, завершувати, захищати, виправдовувати, пояснювати, узагальнювати, виявляти, інтегрувати, змінювати, пристосовувати, організовувати, готувати, співвідносити, створювати, синтезувати, інтегрувати

Характеристика за системою цінностей	діяти, розмежовувати, демонструвати, впливати, слухати, змінювати, виконувати, практикувати, пропонувати, кваліфікувати, ставити питання, переглядати, служити, вирішувати, розв'язувати, використовувати, перевіряти, кидати виклик, організовувати, осуджувати, поширювати
--------------------------------------	--

Класифікація у психомоторній сфері

1. Імітація (Imitation). Споглядання за поведінкою іншої особи та її копіювання.

2. Відтворення маніпуляцій (Manipulation). Виконання певних дій за допомогою інструкцій та практичних навичок.

3. Досягнення точності (Develop Precision). Здатність виконувати завдання при невеликій кількості помилок і робити це точніше без наявності фахової допомоги. На цьому етапі навичка вважається засвоєною.

4. Поєднання (Articulation). Здатність координувати серію дій за допомогою поєднання двох або більше навичок для виконання нетипових операцій. Ці складові можуть модифікуватися, щоб відповідати певним вимогам або для розв'язку задачі.

5. Натуралізація (Naturalization). Демонстрація високого рівня виконання в природному стилі («не роздумуючи»). Навички при цьому поєднуються, упорядковуються та виконуються стабільно і легко, поєднується розуміння, здатність та майстерність. Коли студенти досягають цього рівня, вони здатні створювати свої власні варіанти виконання навички та вчити інших.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Імітація	копіювати, наслідувати, повторювати, дотримуватися, спостерігати, ідентифікувати, впізнавати, імітувати, відтворювати, пробувати
Маніпуляція	відтворювати, будувати, виконувати, впроваджувати
Досягнення рівня точності	демонструвати, завершувати, показувати, калібрувати, контролювати, вдосконалювати, практикувати, відпрацьовувати
Поєднання	конструювати, вирішувати, координувати, комбінувати, інтегрувати, адаптувати, розробляти, формулювати, модифікувати, вдосконалювати, навчати
Натуралізація	проектувати, виокремлювати, управляти, винаходити, керувати проектом

Б. КЛАСИФІКАЦІЯ ЗА Б.БЛУМОМ, МОДИФІКОВАНА ШЕВЦОВИМ А. Г., КЛИМЧУКОМ В. О.

Класифікація в когнітивній (пізнавальній) сфері

1. Знання – здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо).

2. Розуміння – здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань.

3. Застосування – здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосовувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач).

4. Аналіз – здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних.

5. Синтез – здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю.

6. Оцінювання – здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі.

7. Створення (творчість) – здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Знання	<i>називати, впорядковувати, збирати, визначати, описати, знаходити, перевіряти, дублювати, помічати, складати список, повторювати, відтворювати, показувати, казати, установлювати зв'язок тощо.</i>
Розуміння	<i>класифікувати, асоціювати з, змінювати, з'ясовувати, перетворювати, будувати, описувати, обговорювати, виділяти, оцінювати, пояснювати, виражати, розширювати, ідентифікувати, ілюструвати, інтерпретувати, робити висновок, пояснювати різницю між, розпізнавати, передбачати, доповідати, вибирати, переглядати, перекладати, знаходити рішення тощо.</i>
Застосування знань	<i>застосовувати, змінювати, обчислювати, оцінювати, вибирати, демонструвати, розробляти, виявляти, завершувати, знаходити, ілюструвати, модифікувати, організовувати, передбачати, готувати, захищувати до, планувати, вибирати, показувати, перетворювати, використовувати, окреслювати та інші.</i>

Аналіз	упорядковувати, аналізувати, розділяти на складові, обчислювати, розділяти на категорії, порівнювати, класифікувати, поєднувати, протиставляти, критикувати, дискутувати, визначати, робити висновок, виводити, виділяти, розділяти, оцінювати, випробовувати, експериментувати, ілюструвати, досліджувати, співвідносити, тестувати тощо.
Синтез	аргументувати, упорядковувати, поєднувати, класифікувати, збирати, компілювати, проектувати, розробляти, пояснювати, встановлювати, формулювати, узагальнювати, інтегрувати, модифікувати, організовувати, планувати, пропонувати, реконструювати, установлювати зв'язок із, підсумовувати та інші.
Оцінювання	оцінювати, встановлювати, аргументувати, вибирати, поєднувати, порівнювати, робити висновок, критикувати, захищати, пояснювати, рейтингувати, розсуджувати, виміряти, передбачати, рекомендувати, співвідносити з, узагальнювати, ухвалювати тощо.
Створення (творчість)	генерувати, створювати, пропонувати, придумувати, розробляти, планувати, писати, будувати, складати, робити

Класифікація у ціннісно-мотиваційній сфері

1. Навчальна спрямованість. Характеризує бажання (направленість) студента отримувати необхідну інформацію (уважне вислуховування співбесідника, чутливість до соціальних проблем тощо).

2. Соціальне реагування та комунікативність. Стосується активної участі студента в освітньому процесі (виявлення інтересу до предмету, бажання висловлюватися, робити презентацію, брати участь у дискусіях, бажання пояснювати та допомагати іншим), здатність емпатійно взаємодіяти, вміти вступати в комунікацію, бути зрозумілим, невимушено спілкуватися;

3. Ціннісна орієнтація. Коливається в діапазоні від звичайного визнання певних цінностей до активної їх підтримки. (Приклади: віра в демократичні цінності, визнання ролі науки в повсякденному житті, турбота про здоров'я оточуючих, повага до індивідуального та культурного різноманіття).

4. Ціннісна організація та концептуалізація. Стосується процесів, з якими стикаються особи, коли треба поєднати різні цінності, вирішити конфлікти між ними, засвоїти певну систему цінностей. Приклади: особа визнає необхідність балансу між свободою та відповідальністю в демократичному суспільстві, визнає власну відповідальність за свої вчинки, сприймає стандарти професійної етики, адаптує свою поведінку до прийнятих системних цінностей.

5. Ціннісна детермінація. На цьому рівні особа має сформовану систему цінностей, що визначає її відповідну послідовну та передбачувану поведінку. Приклади: самостійність і відповідальність у роботі, професійна повага до етичних принципів, демонстрація доброї професійної, соціальної та емоційної поведінки, здорового способу життя тощо.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Навчальна спрямованість	запитувати, вибирати, описувати, слідувати, давати, тримати, ідентифікувати, знаходити, називати, вказувати на, обирати, сидіти прямо, відповідати, використовувати, сприймати
Соціальне реагування та комунікативність	давати відповіді, пояснювати, розуміти пояснення, допомагати, задовольняти критерії, відповідати вимогам, обговорювати, дискутувати, вітати, сприяти, зараховувати до категорії, виконувати, тренуватися, представляти, читати, відтворювати, звітувати, повідомляти, обирати, розповідати, писати, намагатися, брати участь
Ціннісна орієнтація	завершувати, описувати, розрізняти, пояснювати, слідувати, формувати, ініціювати, запрошувати, приєднуватися, виправдовувати, доводити, пропонувати, читати, звітувати, повідомляти, ділитися, вивчати, працювати, співпрацювати
Ціннісна організація та концептуалізація	дотримуватися, перетворювати, впорядковувати, поєднувати, порівнювати, завершувати, захищати, виправдовувати, пояснювати, узагальнювати, виявляти, інтегрувати, змінювати, пристосовувати, організовувати, готувати, співвідносити, створювати, синтезувати, інтегрувати
Ціннісна детермінація	діяти, розмежовувати, демонструвати, впливати, слухати, змінювати, виконувати, практикувати, пропонувати, кваліфікувати, ставити питання, переглядати, служити, вирішувати, розв'язувати, використовувати, перевіряти, кидати виклик, організовувати, осуджувати, поширювати

Класифікація у психомоторній (діяльнісній) сфері

1. Імітація. Споглядання за поведінкою іншої особи та її копіювання.
2. Відтворення маніпуляцій. Виконання певних дій за допомогою інструкцій та практичних навичок.
3. Досягнення точності. Здатність виконувати завдання при невеликій кількості помилок і робити це точніше без наявності фахової допомоги. На цьому етапі навичка вважається засвоєною.

4. Поєднання. Здатність координувати серію дій за допомогою поєднання двох або більше навичок для виконання нетипових операцій. Ці складові можуть модифікуватися, щоб відповідати певним вимогам або для розв'язку задачі.

5. Натуралізація. Демонстрація високого рівня виконання в природному стилі («не роздумуючи»). Навички при цьому поєднуються, упорядковуються та виконуються стабільно і легко, поєднується розуміння, здатність та майстерність. Коли студенти досягають цього рівня, вони здатні створювати свої власні варіанти виконання навички та вчити інших.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Імітація	копіювати, наслідувати, повторювати, дотримуватися, спостерігати, ідентифікувати, впізнавати, імітувати, відтворювати, пробувати
Маніпуляція	відтворювати, будувати, виконувати, впроваджувати
Досягнення рівня точності	демонструвати, завершувати, показувати, калібрувати, контролювати, вдосконалювати, практикувати, відпрацьовувати
Поєднання	конструювати, вирішувати, координувати, комбінувати, інтегрувати, адаптувати, розробляти, формулювати, модифікувати, вдосконалювати, навчати
Натуралізація	проектувати, виокремлювати, управляти, винаходити, керувати проектом